

технологій, моделювання професійних ситуацій з моральним вибором у цифровому середовищі, залучення здобувачів освіти до проєктної діяльності, що поєднує цифрові інструменти з ціннісним наповненням.

Висновки. Формування цифрової компетентності у закладах фахової передвищої освіти сфери гостинності не може обмежуватися виключно технологічною складовою. Ціннісний вимір цифрової підготовки забезпечує цілісність професійного становлення майбутнього фахівця, гармонізує інструментальні навички з гуманістичним змістом професії. Аксіологічні засади – антропоцентричність, етична відповідальність, культуровідповідність, професійна автентичність, критичність мислення та неперервність розвитку – утворюють ціннісне ядро, без якого неможлива якісна підготовка фахівця гостинності у цифрову епоху. Перспективи подальших досліджень пов’язані з розробленням методичного забезпечення впровадження аксіологічних засад у конкретних освітніх програмах закладів фахової передвищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.
2. Биков В. Ю., Овчарук О. В. Цифрова компетентність у сучасній системі освіти: концептуальні засади. Інформаційні технології і засоби навчання. 2023. Т. 95, № 3. С. 85–98.
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка, 2009. 520 с.
4. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя. Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. № 5 (13). С. 18–28.
5. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 134 p.

Андрій СТАСІВ

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
standby148@gmail.com*

АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасній вищій освіті штучний інтелект дедалі частіше розглядається не як віддалена технологічна перспектива, а як інструмент щоденної навчальної та наукової роботи. Його застосовують для пошуку й узагальнення інформації,

підготовки навчальних матеріалів, підтримки індивідуальної траєкторії здобувача освіти, мовного редагування, аналізу даних і моделювання різних професійних ситуацій. Проте така інструментальність не повинна створювати враження, що проблема використання ШІ є суто технічною. Насправді вона безпосередньо стосується цінностей, на яких тримається університетська освіта: відповідальності, довіри, доброчесності, свободи мислення, справедливості та поваги до людини.

Метою цих тез є окреслення основних аксіологічних орієнтирів, які мають супроводжувати впровадження штучного інтелекту в освітній процес закладів вищої освіти. Такий підхід дає змогу змістити увагу з питання «які інструменти можна використати?» на питання «заради яких освітніх цілей і в яких межах їх доцільно застосовувати?». Саме ціннісна рамка допомагає уникнути як некритичного захоплення цифровими новаціями, так і повного заперечення їхнього потенціалу.

Першою засадою доцільно вважати людиноцентричність. У документах UNESCO наголошується, що цифрові технології в освіті мають підтримувати розвиток людини, а не підміняти її автономію та здатність до самостійного судження [5; 6]. У практиці закладу вищої освіти це означає, що ШІ може допомагати студентові краще зрозуміти складний матеріал, отримати додаткове пояснення або структурувати власну ідею, але не повинен ставати джерелом готового результату, який не пройшов через особисте осмислення здобувача освіти. Центральним суб'єктом навчання залишається людина, а технологія виконує допоміжну функцію.

Не менш важливою є академічна доброчесність. Генеративні моделі здатні швидко створювати тексти, відповіді, презентації чи фрагменти програмного коду. Це розширює навчальні можливості, але водночас ускладнює традиційне розуміння самостійної роботи. Тому в освітньому процесі доцільно не лише забороняти окремі способи використання ШІ, а й пояснювати студентам допустимі форми такої підтримки. Наприклад, інструмент може бути використаний для пошуку ідей, попереднього плану або мовного редагування, але подання згенерованого змісту як повністю власного результату суперечить принципам доброчесності.

Окрему цінність має справедливість доступу. Цифровізація освіти може створити нові можливості, однак вона також здатна посилити нерівність між студентами, які мають різний рівень технічного забезпечення, цифрової підготовки або мовної компетентності. Європейський підхід до цифрової освіти підкреслює потребу інклюзивного та якісного цифрового навчального середовища [1]. Отже, якщо заклад вищої освіти інтегрує інструменти ШІ в навчальні завдання, він має передбачити прозорі правила доступу, зрозумілі

критерії оцінювання та можливість альтернативного виконання завдань у разі обґрунтованої потреби.

Прозорість є ще однією базовою умовою відповідального використання ІІІ. Студенти й викладачі повинні розуміти, коли саме застосовується певний інструмент, які дані передаються до системи, як формуються результати та якими є межі їхньої надійності. Надмірна довіра до алгоритмічної відповіді може призвести до помилок, оскільки система не гарантує істинності кожного твердження і може відтворювати упередження наявних даних. Тому результат, отриманий за допомогою ІІІ, має сприйматися як матеріал для перевірки й критичного аналізу, а не як остаточне знання.

Відповідальність за використання штучного інтелекту має бути розподілена між усіма учасниками освітнього процесу. Адміністрація закладу визначає політики й правила, викладач формує педагогічно доцільні завдання, студент відповідає за доброчесність власної роботи, а розробники цифрових сервісів несуть відповідальність за безпечність і коректність технологічних рішень. У цьому контексті важливо враховувати й сучасні нормативні рамки, зокрема європейське регулювання штучного інтелекту, яке акцентує на ризик-орієнтованому підході до застосування таких систем [2].

Значущим аксіологічним аспектом є захист приватності. У навчальному процесі користувачі можуть вводити до цифрових сервісів персональні дані, фрагменти наукових робіт, результати досліджень або внутрішні навчальні матеріали. Без уважного ставлення до цього питання освітнє середовище втрачає довіру. Тому перед використанням конкретних інструментів ІІІ варто з'ясовувати, які дані збираються, де вони зберігаються, хто може отримати до них доступ і чи відповідає така практика принципам безпечної цифрової взаємодії.

Педагогічна доцільність має бути критерієм, який відрізняє змістовну цифрову трансформацію від формального використання модної технології. ІІІ варто застосовувати лише тоді, коли він справді допомагає досягти навчальної мети: поглибити розуміння теми, розвинути критичне мислення, дати індивідуальний зворотний зв'язок, підтримати дослідницьку роботу або сформулювати цифрову компетентність. Якщо ж інструмент лише пришвидшує виконання завдання, але зменшує самостійність мислення, його освітня цінність є сумнівною.

Особливої уваги потребує підготовка викладачів. Науково-педагогічний працівник має розуміти не лише функції конкретного сервісу, а й методичні та етичні наслідки його використання. Ідеться про здатність проєктувати завдання так, щоб студент не просто отримував відповідь, а вчився ставити запитання, перевіряти інформацію, порівнювати джерела і відповідально пояснювати

власну позицію. У цьому сенсі цифрова компетентність викладача стає не додатковою навичкою, а умовою якісної організації сучасного освітнього процесу.

Отже, аксіологічні засади використання штучного інтелекту у вищій освіті полягають у підпорядкуванні цифрових інструментів гуманістичним і педагогічним цілям. ШІ може бути корисним ресурсом для навчання, дослідження та професійної підготовки, однак його цінність визначається не технологічною новизною, а тим, наскільки він сприяє розвитку особистості, підтримує академічну доброчесність, зберігає рівність освітніх можливостей і не руйнує довіру між учасниками освітнього процесу.

Практичними кроками для закладів вищої освіти можуть бути: розроблення внутрішніх правил використання ШІ; проведення навчальних заходів для викладачів і студентів; оновлення підходів до оцінювання; пояснення меж допустимого використання генеративних систем; запровадження вимоги критичної перевірки отриманих результатів; формування культури відповідального цифрового навчання. Таке поєднання технологічних можливостей і ціннісних орієнтирів дозволяє розглядати штучний інтелект не як заміну людині, а як інструмент осмисленого розвитку сучасної вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. European Commission. Digital Education Action Plan 2021–2027. Brussels : European Commission, 2020.
2. European Parliament and Council of the European Union. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence. Official Journal of the European Union. 2024.
3. Floridi L., Cowls J. A Unified Framework of Five Principles for AI in Society. Harvard Data Science Review. 2019. Vol. 1, No. 1.
4. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston : Center for Curriculum Redesign, 2019.
5. UNESCO. Beijing Consensus on Artificial Intelligence and Education. Paris : UNESCO, 2019.
6. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris : UNESCO, 2023.